

ВРЪЗКИ МЕЖДУ ПРОФИЛИРАЩ ПРЕДМЕТ ГЕОГРАФИЯ И ИКОНОМИКА В ГИМНАЗИИТЕ И СПЕЦИАЛНОСТ „РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ“ В УНИВЕРСИТЕТИТЕ: АНАЛИЗ НА ВЪЗМОЖНОСТИТЕ ЗА ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ

**Гл. ас. д-р Веселина Любомирова,
доц. д-р Елка Василева**

Университет за национално и световно стопанство

Резюме. Направен е сравнителен анализ между учебната програма за профилирана подготовка по география и икономика във втори гимназиален етап и учебните планове за специализираните дисциплини в ОКС „Бакалавър“ на специалност „Регионално развитие“ в УНСС. Резултатите показват високо сходство между профилираното учебно съдържание в училище с надграждащото го академично съдържание в изследваната област. Изводите са в три направления. Първо, доказана е висока приемственост между изследваното училищно и академично съдържание. Второ, аргументирано е предложение бакалаври от специалност „Регионално развитие“ да са квалифицирани за обучение на гимназистите в тази област. На трето място са очертани възможности за допълнителна квалификация на учителите по тези дисциплини със следдипломни образователни модули в областта на регионалното развитие и икономика. Темата е актуална, защото след реформата в средното образование вече два випуска зрелостници са държали матури по профилирана подготовка и са студенти в университетите.

Ключови думи: география и икономика; профилирано обучение; втори гимназиален етап; регионално развитие

Въведение

В динамиката на секторните реформи често се случва свързани сфери на една област да не взаимодействат пълноценно. Университетите развиват нови специалности, но не веднага тези нови възможности достигат до завършващите ученици. Рядко стават ясни за тях дисциплините, които ще учат в дадената специалност, и как са свързани с профилираното им училищно образо-

вание. А за университетите променените учебни програми по профилиращи дисциплини от средното образование често не са познати в детайли. А и двете страни работят за ясен професионален профил за завършващия ученик и студент, с необходимите знания и компетенции. Училищата готвят учениците за профили, които да могат да надградят в университета, а университетите развиват специалности, за които търсят заинтересовани студенти. Една такава все още непълноценно използвана и недостатъчно развивана взаимовръзка е обект на статията.

На този етап не се откриват сравнителни изследвания между университетските и гимназиалните програми в областта на географията и икономиката в частта с новите профилирани модули. Задачата на изследването е да провери връзките между програмата по регионално развитие в направление 3.7. „Администрация и управление“ с профилираната програма за гимназисти, избрали специализирано обучение по география и икономика. Този интерес е мотивиран от предварително наблюдение за сериозни сходства, които са основата за тезата на анализа. Според нас профилираната подготовка по география и икономика стъпва на учебна програма, която силно взаимодейства с учебното съдържание на бакалавърската програма по регионално развитие. Това дава основание да се изследват следните хипотези.

1. Гимназистите с профил „Обществени науки“ и профилиращ предмет „География и икономика“, особено полагащите тази матура, имат в специалности като „Регионално развитие“ естествено продължение на специализираната си подготовка.

2. Бакалаврите от специалност „Регионално развитие“ имат специализираната подготовка, необходима за преподаване в профилираното обучение от втори гимназиален етап по география и икономика.

3. Учителите по география и икономика биха наградили компетенциите си по профилираните модули „География и икономика“ от втори гимназиален етап с допълнителни краткосрочни обучения, предоставяни от специализираните в тематиката университетски катедри.

1. Методология

Анализът е разделен на три части.

1. Теоретичната част обхваща обзор на реформата в областта на профилираното обучение във втори гимназиален етап с фокус върху географията и икономиката. Очертават се спецификите на регионалната наука като академично поле. Прави се нормативен анализ за изискванията, регламентиращи профилираното образование във втори гимназиален етап, и квалификацията на учителите, които имат право да преподават в него.

2. Тезата за високото съответствие между учебните програми за профилираните модули по география и икономика във втори гимназиален етап се

проверява чрез сравнителен анализ на шест учебни програми на МОН и учебните програми на 15 дисциплини от специализираната подготовка в ОКС „Бакалавър“ и ОКС „Магистър“ по регионално развитие. Направени са изводи и индикативно за кумулативните връзки между изследваното гимназиално профилирано обучение и профила на специалност „Регионално развитие“.

3. Резултатите от сравнителния анализ са верифицирани и от направен контент анализ на учебното съдържание по география и икономика за втори гимназиален етап. Анализирани са модули от 1 до 6, като отново са сравнени с университетски дисциплини от бакалавърската програма по регионално развитие.

2. Регионалното развитие като научно и образователно поле

Регионалното развитие, като научна и образователна област, е част от полето на регионалната наука. Регионалната наука е интердисциплинарно поле, базирано на икономиката, иконометричния анализ, статистическите изследвания, социално-икономическата география, но също и политическите науки (Boyce 2003). Това е така, защото, като изследователско направление, се конституира от учени икономисти, географи и политолози. Водещ дял сред тях имат икономистите и икономическите географи, поне в обхвата на формираните се две международни организации в тази научна сфера. Това са Международната асоциация за регионални изследвания (Regional Studies Association) и Международна асоциация за регионална наука (Regional Science Association International¹). И двете асоциации имат над 60-годишна история, обединяваща академични изследователи и преподаватели в регионалната политика и икономика от цял свят. В България дейността им навлиза едва през последните две десетилетия, когато активно се развиват специалности по регионално развитие и регионална икономика в българските университети. Въпреки това регионалната наука, експертиза и специфичен профил още не са добили широка гражданственост и непознаването на полето продължава да е значим фактор пред неговото развитие.

От друга страна, регионалната наука и регионалното развитие в основата си част са от полето на науката за социално-икономическото планиране. Заради териториалната си обусловеност стъпват на фундамента на социално-икономическата география и значението на локалните предимства (Rees 2005). Това е научно поднаправление в социалните, стопанските и правните науки, което има различни традиции в развитието си според политическия контекст. Школите по планиране в Източна и Западна Европа се влияят до 1989 година от политикоикономическия контекст, в който се развиват. Към западния модел на планиране България се присъединява постепенно със серия академични, управленски и административни трансформации. Последният етап на този преход в подходите и методологията за планиране в страната става след при-

емането на България в Европейския съюз (Nikolov, Vasileva, Botseva 2021). Още в предприєдинителния период започва развиването на новите подходи за управленско и икономическо планиране (Tsolov, Tanakov 2020). Развиват се термините и обхватът на разбирането на съвременното стратегическо планиране и регионално развитие.

Международната научна общност в регионалната наука и изследвания излязоха през 2016 година с нова инициатива за преосмисляне и развитие на изследователското и образователното си поле. Целта на новата инициатива за идеи е да търси иновативни концепции за регионално развитие, да тества и въвежда нова пространствена теория и методология заедно с нови перспективи и политики. Водеща задача е също привличане на млади изследователи не само от англосаксонската и западноевропейската школа, за да се създават по-добри условия за развиване на научното поне на регионалната наука. Третият важен ангажимент на тази общност е включването на големите данни в регионалните изследвания, така че да има условия за по-задълбочени и иновационни анализи (Nijkamp, Kourtit 2016, p. R1).

В днешно време регионалната наука се е развила до цялостно научно поле и не може да се изчерпи с рамките на една научна дисциплина. Въпреки това могат да се изведат 12 основни области във фокуса на изследователите в регионалната наука през последните 10 години (таблица 1).

Може да се обобщи, че регионалната наука е интердисциплинарно поле с утвърдени традиции в Европа и по света, с изградена научна и преподавателска общност, международно призната публикационна дейност и експертен капацитет на равнище пространствени политики. Актуалното развитие на регионалната наука у нас се осъществява от катедри и специалности в професионално направление 3.7. Администрация и управление и 3.8. Икономика. На пазара на труда са вече повече от 15 випуска бакалаври по регионално развитие и регионална икономика. Очертаните обстоятелства дават основание да се заключи, че има условия за обучение на кадри в областта на регионалното и пространственото планиране като интердисциплинарна област от висшето образование, стъпваща във фундамента си на пространствен и икономически анализ, тоест в пряка релация с географията и икономиката от втори гимназиален етап на средното образование.

3. Реформата в обучението по география и икономика във втори гимназиален етап на средното образование

Реформата за профилираното обучение за втори гимназиален етап е разглеждана подробно от Дерменджиева и Драганова (Dermendzhieva, Draganova 2020) с всички аспекти, значими за профилиращ предмет география и икономика. Подробно е дефинирана в наредба² на Министерството на образованието и науката, но е необходимо и тук систематизирането на някои основни постановки.

Профилът на учениците във втори гимназиален етап е съставен от три или четири учебни предмета. Два от тях са с програма, разработена с държавен образователен стандарт, а третият и четвъртият са с програми, изготвени самостоятелно и децентрализирано от училищата. География и икономика е допустима за профилиращ учебен предмет както по утвърдената от МОН програма, така и по програма от училищата – тоест като задължителен и като избираем профил.

Учениците, които получават надобщообразователната подготовка по география и икономика, са от следните профилиращи паралелки – обществени науки, икономическо развитие, предприемачески. В тях е предвидено като един от задължителните профилиращи предмети да се включва география и икономика.

За случаите, в които география и икономика е сред двата задължителни профилиращи предмета, важат следните промени, влезли в сила от учебната 2020/2021 година. Учениците с този профилиращ предмет във втори гимназиален етап учат много по-задълбочено в областта, защото програмата на профила значително надскача общообразователното съдържание, изчерпано в 10. клас. Обучението по профила е разделено на модули, които на практика са отделни дисциплини. Всеки модул има собствена национална учебна програма, разработена според държавния образователен стандарт, съответния учебник, срочна оценка. Отделните модули формират обща годишна оценка по профила, но се вписват в дипломата и със самостоятелни оценки. Изучават се 6 задължителни модула. Тези от 1 до 4 са по 36 учебни часа, а модул 5 и 6 са по 62 учебни часа общо за 11. и 12. клас (таблица 1).

Първата дефинирана от държавния образователен стандарт цел на комплексното обучение по тези модули е да се разширят и задълбочат знанията и уменията за природни, демографски, геополитически, икономически и обществени явления и процеси². Учениците са длъжни да изберат за втора задължителна матура един от задължителните си два профилни предмета. Това е държавен зрелостен изпит на равнище профилирана подготовка. На практика, от тези три типа паралелки – обществени науки, предприемачески и икономическо развитие, са учениците, които избират да положат втора задължителна профилирана матура по география и икономика. Ученици, които не се обучават по този профилиращ предмет, могат също да се явят на профилирана матура по него, но по желание. Предполага се, че това са ученици, които имат избираем трети профилен предмет география и икономика. Обръщаме внимание на матурата, защото тя е формирана на база шестте модула и също е тясно специализирана и задълбочена. Това е една от големите фактически промени, защото до 2021 г. матурите са само общообразователни (Drenovski 2021).

Избираемите профилни дисциплини могат да са една или две, като отново са достъпни всички гимназиални предмети. Учебните планове за избраните

от учениците допълнителни профили обаче се изготвят от училищата. Хорариумът за избираемата подготовка не е строго фиксиран. За 11. клас са допустими между 36 и 144 часа, а за 12. клас са предвидени от 31 до 124 часа.

Може да се допусне, че този втори етап на гимназиалното образование предлага предакадемична подготовка, по-близка до висшето образование, отколкото до средното като съдържание, задълбоченост и хорариум. Затова се дава възможност модулите от профилната подготовка да се водят не само от един учител, а от екипи. И това е логична потребност, когато профилът е разделен на шест модулни предмета. Ако не се водят от екипи, това означава един учител да преподава по шест отделни дисциплини, които имат самостоятелни оценки в дипломите. Няма предвидена опция как да участват университетски преподаватели, освен не много ясната възможност да се включват академични звена в разработването на избираемите програми за трети и четвърти профилен предмет. За задължителната подготовка не е добре регламентирано как могат да участват академични преподаватели.

Именно заради високата специализация на профилиращата подготовка е нормативно предвидена възможността университетите да признават „результатите от обучението по конкретни задължителни и/или избираеми модули за придобиването на профилираната подготовка“ под формата на натрупани кредити². Тази възможност е още един сериозен аргумент, че обучението по профилиращи предмети е много специализирано.

4. Взаимовръзки между учебното съдържание на профилираното обучение по география и икономика от втори гимназиален етап с дисциплините от ОКС „Бакалавър“ по регионално развитие

Обект на сравнителния анализ са темите, включени в учебното съдържание на шестте модула от учебната програма по география и икономика за профилирана подготовка в средното образование и акценти от тематичното съдържание на избрани учебни програми от учебния план на специалност „Регионално развитие“, ОКС „бакалавър“, 4 години (8 семестъра), валиден от учебната 2022/2023 година в УНСС. Резултатите показват сериозни взаимовръзки в съдържанието (таблица 1). Едновременно с това тези данни са сравнени с актуалните теми за международната научна общност от областта на регионалните изследвания.

Таблица 1. Идентифицирани съответствия и взаимодействия между тематичните полета на университетските дисциплини от специалност „Регионално развитие“, профилираната подготовка във втори гимназиален етап по география и икономика и актуалните тематични направления на международната общност по регионални изследвания

УЧИЛИЩЕ	M1	M2	M3	M4	M5	M6	
УНИВЕРСИТЕТ							ERSA & RSA
Геоикономика и регионално развитие	●	●		●	●	●	Индустриално и постиндустриално развитие, фактори за социално-икономическа стабилност
Териториално-административно устройство	●	●			●	●	Териториално и пространствено развитие, териториални неравенства
Регионален икономически растеж		●	●	●		●	Приобщаващи региони и приобщаващ растеж
Регионална икономика		●	●	●	●	●	Икономическо развитие, нови икономически алтернативи, регионални дефицити
Геодемография		●				●	Миграция и регионална демографска трансформация
Държавни политики и стратегии			●	●	●		Правителство и институции, секторни политики
Устойчиво развитие на регионите	●		●		●		Регионална икономическа и социална устойчивост
Развиващи се региони и пазари	●			●	●		Актуални модели на растеж, икономически шокове, местна икономика
Иновативно развитие на територията		●	●				Интелигентна специализация – умни градове
Децентрализация и местно самоуправление					●		Управление на селските райони, местно развитие, приобщаващ растеж
Регионална политика и ЕС и България	●	●		●	●		Кохезионна политика и регионални неравенства
Стратегическо регионално планиране		●	●		●		Управление и политики в регионите, регионално планиране
Конкурентоспособност на регионите			●	●	●		Регионална конкурентоспособност и продуктивност
Регионални геополитически системи	●	●	●	●			Геополитически процеси и влияние в регионите
Регионален мениджмънт		●	●		●		Градски клъстери, урбанистична трансформация, градски неравенства

Източник: Авторови резултати от сравнителен анализ на учебни програми, учебно съдържание, изследователски теми.

Легенда (първи ред по хоризонтала/Училище (втори гимназиален етап – модули по география и икономика, профилирана подготовка, държавен образователен стандарт): M1 – Модул 1: Природноресурсен потенциал. Устойчиво развитие; M2 – Модул 2: Геополитическа и обществена култура; M3 – Модул 3: Съвременно икономическо развитие; M4 – Модул 4: Европа, Азия и България; M5 – Модул 5: България и регионалната политика; M6 – Модул 6: Географска и икономическа информация. Втори ред – Университет (първа лява колона, по вертикала) –

*Избрани дисциплини от учебния план на ОКС „Бакалавър“ и ОКС „Магистър“
в специалност „Регионално развитие“, УНСС.
Последна колона ERSА & RSA: European Regional Science Association & Regional
Studies Association*

В лявата колона на таблицата са включени 15 от дисциплините на специалност „Регионално развитие“ в УНСС. В приложение същите са представени с ключови думи, които най-синтезирано описват всяка от програмите на база нейната анотация. В последната дясна колона от предишно изследване на един от авторите на този анализ са изведени основни направления, в които международната научна общност на регионалните изследователи работи по-активно през последните 5 години. Темите от крайната лява и крайната дясна колона са подредени по съответствие. Видно е, че има високо взаимодействие между тематичните полета в България и по света. Средните шест колони съответстват на отделните модули от профилираната подготовка по география и икономика във втори гимназиален етап. Техните анотации и тематично разпределение са сравнени с избраните и включени тук академични дисциплини и тематични области на регионалната наука в международен план. Програмите на шестте модула са публични през интернет страницата на МОН и затова не са приложени тук поради ограничения на допустимия обем за изложение. С контент анализ на тяхното съдържание са изведени сходства и взаимодействия. Преди попълването им в таблица 1 тези резултати са верифицирани и с контент анализ на вече проведени варианти на държавен зрелостен изпит по профилиращ предмет география и икономика, както и с утвърдени учебници от модулите на този профилиращ предмет (Fidanova 2023), както и с учебно съдържание от съответните академични дисциплини. Резултатите показват наблюдаваното от нас високо взаимодействие между сравняваните учебни програми и дисциплини.

5. Подготовка на преподавателите за профилираното обучение по география и икономика във втори гимназиален етап – дискусия и възможности

Разгледаната реформа във втори гимназиален етап на средното образование дава основание да се заключи, че високата специализация на профилираното учебно съдържание поставя нови изисквания към учителите.

Допълнителната квалификация и подкрепа към педагогическите специалисти е голяма тема, която е предмет на други изследвания (Chavdarova-Kostova 2016). Съгласно действащата нормативна рамка учителите имат ангажимент да участват в обучения, сред които и такива за продължаваща квалификация³. Обученията могат да се предоставят от оторизирани по същата нормативна рамка правила, като одобрените се вписват в специален информационен ре-

гистър. Направеният анализ показва, че частни доставчици на обучения не предоставят в момента такива, насочени към квалификацията за профилираната подготовка по география и икономика. В каталога на Националния център за повишаване на квалификацията на педагогическите специалисти в период 2020 – 2023 се предлага по едно обучение на година за учители по география и икономика от втори гимназиален етап. Предлага се такова за нормативната промяна в областта, целите и процеса на обучението, учебно съдържание и др. Друг курс е насочен към изготвянето на въпроси за държавен зрелостен изпит в областта на профилираното обучение по география и икономика. Открихме само един специализиран курс, който методически е насочен към профилираното обучение по география и икономика⁴. Заключение е, че въпреки множеството курсове в различни аспекти на педагогическата работа все още има чувствителен недостиг на курсове, насочени към методическа подкрепа на преподавателите по география и икономика от втори гимназиален етап.

Предвид високите сходства с тематиката в областта на регионалното развитие, може да се направи извод, че има условия за развитието на обучение за продължаваща квалификация, насочени към отделните модули от профилиращата програма по география и икономика. Нормативната рамка дава възможност академични институции да провеждат такива обучения, а и такава нарастваща потребност вече е дефинирана в предходни изследвания (Petkova 2018, p. 177). Още повече че предвидената продължаваща подготовка е допустимо да бъде „по учебни програми за съответния учебен предмет или програмни системи“³. Причината според нас да няма разработени такива, е все още липсващото взаимодействие университети – гимназиално образование по отношение на профилираната подготовка.

Преглед на нормативните правила показва, че има пет професионални направления от област на висшето образование, с които може да се преподава география и икономика. Това са науки за земята, икономика, туризъм, история и археология и педагогика на обучението по същите. Всички специалности от тези направления са допустими. Включени, но без изрично ограничаване до тях са следните присъдени професионални квалификации – учител по география, учител по география и икономика, географ, историк, етнограф, археолог. Професионалните квалификации „учител по...“ вече изредените специалности също са допустими, както и професионална квалификация по туризъм.

Няма обаче допустимост за професионално направление администрация и управление, с неговите специалности и професионална квалификация, където попада и регионалното развитие. В същото време, за „учител по предприемачество“ се допуска професионално направление 3.7. „Администрация и управление“ с всички специалности от него и с всички професионални квалификации. Тоест бакалаврите по сп. „Регионално развитие“, която е акредитирана в професионалното направление по администрация и управление е допустима

за учителските места по предприемачество в гимназиите, но не е допустима за география и икономика.

Големите сходства между учебното съдържание в университетските програми по регионално развитие и тези от профилираното обучение по география и икономика дава основание аргументирано да се включи и направление „Администрация и управление“ с профил регионално развитие като допустима образователна квалификация за учители по география и икономика, особено за втори гимназиален етап.

В подкрепа на това заключение е и допустимостта бакалаврите по администрация и управление да преподават предприемачество. Все пак, по наредбата за профилирано обучение профил „Предприемачески“ е един от трите, които включват в задължителните си два профилни предмета опция единият да е география и икономика. Следователно вече е допуснато кадрите от професионално направление „Администрация и управление“ да преподават дисциплина предприемачество на ученици, но не и география и икономика във втори гимназиален етап, когато този профилиращ предмет е част от профил „Предприемачество“. Според нас с тези аргументи се осветява един пропуск в нормативната уредба и се очертава възможност за разширяване на допустимите специалности, които да преподават география и икономика във втори гимназиален етап.

Заключение

Изводът, който обосновано може да се направи, е, че академичните кадри от катедрите по регионално развитие са най-близо до преподаваното учебно съдържание в различните модули по география и икономика. При това положение те имат методическия капацитет да работят с колегите си от втори гимназиален етап на средното образование в няколко направления:

- участие и подкрепа при изготвяне на училищните програми по избираем профилиращ предмет, когато това е география и икономика;
- обучения за надграждане и актуализиране на знанията и компетенциите по преподаваната материя в областта;
- съвместни инициативи с катедрите по регионално развитие и учителите от втори гимназиален етап профилиращ предмет география и икономика за обмяна на методичен опит и работа по съдържанието на учебната програма;
- съвместни инициативи за кариерно ориентиране на ученици с профилиращ предмет география и икономика, които приоритетно да се насочват към специалности като „Регионално развитие“ и сродни профили.

Идентифицираните взаимовръзки на профилираното обучение по география и икономика и бакалавърското обучение по регионално развитие дават основание за извода, че учениците с този профилиращ предмет имат естествено продължение и надграждане на образованието си в съответната универси-

тетска специалност – „Регионално развитие“, „Регионална икономика“ и др. Това видимо от направения анализ взаимодействие на учебно съдържание от гимназиалното във висшето образование не е идентифицирано в достатъчна степен от училища, университети и обществеността, като цяло. Съответно все още няма аргументирано и мотивирано насочване на зрелостници с профилиращ предмет география и икономика към специалности като регионално развитие, въпреки съществуващите и дефинираните тук предпоставки.

В този контекст е аргументирана и потребността от разширяване на възможностите за преподаване на география и икономика във втори гимназиален етап от бакалаври в направление 3.7. Администрация и управление, специалност „Регионално развитие“.

Приложение 1

Избрани учебни програми от учебния план на специалност „Регионално развитие“, ОКС „бакалавър“, 4 години (8 семестъра), валиден от учебната 2022/2023 година в УНСС

Дисциплина	Ключови акценти от учебното съдържание
Геоикономика и регионално развитие	Глобални тенденции, геоикономическо развитие, природоресурсен потенциал и продоволствено-екологични проблеми, национално стопанство и европейско-икономическа интеграция и др.
Териториално-административно устройство	Социално-икономически основи, устройство на общини и населени места, устройство на територията и др.
Регионален икономически растеж	Фактори, показатели и детерминанти за регионални различия и растеж, регионални профили, развитие на бизнеса в регионите.
Регионална икономика	Теории за регионално развитие, школи за регионална икономика, методи за измерване, индикатори, регионална ефективност, регионални неравенства и др.
Геодемография	Демографски цикли, демография на България, глобализация и миграция, население и трудов пазар, демография и екология, етнически и религиозни специфики и др.
Държавни политики и стратегии	Взаимодействие между държавни институции, анализ на стратегии и програми за регионално развитие, методология за изготвяне на регионални програми, влияние на секторни политики върху регионалното развитие и др.
Устойчиво развитие на регионите	Концепции, международна правна рамка и показатели за измерване на устойчивост, профил на българските региони по екологични, социални, икономически и институционални показатели за устойчивост и др.

Развиващи се региони и пазари	Световно стопанство и икономическо развитие на регионите, развиващи се региони – Южна Америка, Карибски басейн, интеграционни общности в Азия и Европа, африкански региони, нови глобални пазари и региони и др.
Иновативно развитие на територията	Подходи и методи за измерване, политики и перспективи, иновационно лидерство, териториално сътрудничество, урбанизационни процеси, умен град и др.
Децентрализация и местно самоуправление	Теория и модели, стопанско-икономически функции на местната власт, местно развитие, общинско управление и собственост и др.
Регионална политика и ЕС и България	Региони за планиране, видове райони, потенциал на националната територия, нива на регионално управление и др.
Стратегическо регионално планиране	Методология, фактори и индикатори, институционална координация, мониторинг и оценка и др.
Конкурентоспособност на регионите	Показатели и индекси, регионални стратегии и бенчмаркинг, трудова заетост, финансов инженеринг за социално-икономическо развитие, иновационни и индустриални клъстери.
Регионални геополитически системи	Функционални особености и съвременни възгледи, геополитически процеси за развитие на Евразия, Близкия изток и България, влияние на регионалните конфликти и др.
Регионален мениджмънт	Съвременни концепции и модели за повишаване ефективността на регионите, институционални аспекти и приложение в България.

Благодарности и финансиране

Статията е част от научноизследователски проект с университетско финансиране НИ-24/2023 на тема „Модели за самооценка и развитие на меки компетенции на студенти, подпомагащи професионалната им реализация“.

БЕЛЕЖКИ

1. МОН, Приложение 97, Учебна програма по география и икономика (профилирана подготовка), достъпно на <https://www.mon.bg/obshto-obrazovanie/uchebni-planove-i-programi-2/uchebni-programi-za-profilirana-podgotovka/>
2. МОН, Наредба 7 Наредба № 7 от 11 август 2016 г. За профилирана подготовка, изм. ДВ. бр.80 от 24 Септември 2021г., достъпно на <https://lex.bg/en/laws/ldoc/2136903322>
3. МОН, НАРЕДБА № 15 от 22.07.2019 г. за статута и професионалното развитие на учителите, директорите и другите педагогически специалисти, в сила от 27.11.2020 г., бр. 80 от 24.09.2021 г., достъпна на: <https://lex.bg/bg/laws/ldoc/2137195301>

4. ПРОСВЕТА, ПРОГРАМА 19, Методически проекции на учебното съдържание за успешно прилагане на новите учебни програми по география и икономика в гимназиален етап, достъпна на: <https://www.prosveti.se/program/metodicheski-proektsii-na-uchebnoto-sad/>

ЛИТЕРАТУРА

- ДРЕНОВСКИ, И., 2021. Матурите по география – от най-желани до най-стремглаво отбягвани. *Обучение по природни науки и върхови технологии*, Т. 30, № 4, с. 395 – 412.
- ПЕТКОВА, И., 2018. Учителите за продължаващата професионална квалификация на педагогическите кадри в България, *Педагогика*, Т. 90, № 2, с. 174 – 183, ISSN 1314-8540.
- ФИДАНОВА, Д., 2023. Технология за обучение през географски казус в избираем модул, 12. клас ПП – География и икономика, *Професионално образование*, Т. 18, [видяно 2 април 2024]. ISSN 1312-899X.
- ЧАВДАРОВА-КОСТОВА, С., 2016. Съвременната професионално педагогическа подготовка на учителя – между обществото, държавата и университета. *Педагогика*, Т. 88, № 2, с. 181 – 190, ISSN 1314-8540.
- BOYCE, D., 2003. A Short History of the Field of Regional Science. *Review of Economic Design*, vol. 83, no. 1, pp. 31 – 57, Available from: <https://doi.org/10.1007/s10110-003-0176-9>.
- DERMENDZHIEVA, S.; DRAGANOVA, T., 2020. The new programs for profiled preparation in geography and economy in module 2, 3 and 4 – opportunities and challenges. *SocioBrains, Smart ideas – Wise decisions*, no. 76, pp. 88 – 94, ISSN 2367-5721.
- LYUBOMIROVA, V., 2020. *Current Trends in Regional Science Research: International Conferences Reflections*. Sofia: UNWE-Publishing House. ISBN 978-619-232-544-2.
- NIKOLOV, G.; VASILEVA, E.; BOTSEVA, D., 2021. Methodological Aspects of Strategic Regional Planning for Achieving Sustainable Development in Bulgaria. In: JEON, HY. (eds) *Sustainable Development of Water and Environment*. ICSDWE 2021. Environmental Science and Engineering. pp. 309 – 319. Available from: https://doi.org/10.1007/978-3-030-75278-1_28.
- NIJKAMP, P.; KOURTIT, K., 2016. Towards A Regional Science Academy: A Manifesto. *Region*, vol. 3, no. 1. Available from: <https://doi.org/10.18335/region.v3i1.120>.
- REES, J., 2005. Regional Science: From Crises to Opportunity. *Papers in Regional Science*, vol. 78, no. 1, pp. 101 – 110, Достъпно на: <https://doi.org/10.1111/j.1435-5597.1999.tb00733.x>.

TSOLOV, G.; TANAKOV, N., 2021. *Implementation of state policy for regional development*. Serbia: Faculty of Management, Zaječar. ISBN 978-86-84763-05-3.

Acknowledgments and Funding

The article is part of a university funded research project NI-24/2023 on the topic “Models for self-assessment and development of soft competencies of students, supporting their professional realization”.

REFERENCES

- BOYCE, D., 2003. A Short History of the Field of Regional Science. *Review of Economic Design*, vol. 83, no. 1, pp. 31 – 57. Available from: <https://doi.org/10.1007/s10110-003-0176-9>.
- CHAVDAROVA-KOSTOVA, S., 2016. Savremennata profesionalno pedagogicheska podgotovka na uchitelia – mezhdu obstestvoto, darzhavata i universiteta. *Pedagogika – Pedagogy*, vol. 88, no. 2, pp. 181 – 190 [in Bulgarian] ISSN 1314-8540.
- DERMENDZHIEVA, S.; DRAGANOVA, T., 2020. The new programs for profiled preparation in geography and economy in module 2, 3 and 4 – opportunities and challenges, *SocioBrains, Smart ideas – Wise decisions*, no. 76, pp. 88 – 94, ISSN 2367-5721.
- DRENOVSKI, I., 2021. Matriculation Exams in Geography – from the Most Desired, to the Most Rapidly Avoided. *Natural Science and Advanced Technology Education*, vol. 30, no. 4, pp. 395 – 412 [in Bulgarian].
- FIDANOVA, D., 2023. Technologia za obuchenie prez geografiski kazus v izbiranem modul, 12 klas PP – Geografia I iekonomika, *Profesionalno obrazovanie*, vol. 18 [in Bulgarian]. ISSN 1312-899X.
- LYUBOMIROVA, V., 2020. Current Trends in Regional Science Research. Sofia: UNWE-Publishing House. ISBN 978-619-232-544-2.
- NIJKAMP, P.; KOURTIT, K., 2016. Towards A Regional Science Academy: A Manifesto. *Region*, vol. 3, no. 1. Available from: <https://doi.org/10.18335/region.v3i1.120>.
- NIKOLOV, G.; VASILEVA, E.; BOTSEVA, D., 2021. Methodological Aspects of Strategic Regional Planning for Achieving Sustainable Development in Bulgaria. In: JEON, HY. (eds). Sustainable Development of Water and Environment. ICSDWE 2021. *Environmental Science and Engineering*. pp. 309 – 319. Available from: https://doi.org/10.1007/978-3-030-75278-1_28.
- PETKOVA, I., 2018. Uchitelite za prodalzhavastata profesionalna kvalifikatsia na pedagogicheskite kadri v Bulgaria. *Pedagogika – Pedagogy*, vol. 90, no. 2, pp.174 – 183 [in Bulgarian]. ISSN 1314-8540.

- REES, J., 2005. Regional Science: From Crises to Opportunity. *Papers in Regional Science*, vol. 78, no. 1, pp. 101 – 110, Достъпно на: <https://doi.org/10.1111/j.1435-5597.1999.tb00733.x>.
- TSOLOV, G.; TANAKOV, N., 2021. *Implementation of state policy for regional development*. Serbia: Faculty of Management, Zaječar. ISBN 978-86-84763-05-3.

RELATIONSHIPS BETWEEN THE GEOGRAPHICAL-ECONOMIC PROFILE IN HIGH SCHOOLS WITH REGIONAL DEVELOPMENT EDUCATION IN UNIVERSITIES: AN ANALYSIS OF OPPORTUNITIES FOR INTERACTION

Abstract. This is a comparative analysis of the school program in geography and economics in the second gymnasium period and the academic curriculum plans of the Bachelor Program in Regional Development at UNWE. The results outline a high convergence between the profiled school education and the upscaling academic content in the analysed area. The conclusions are in three directions. The first one is the high continuity of the analysed school and academic curriculum. Second, it has been argued that bachelor's degrees in "Regional Development" are qualified to teach high school students in this field. Thirdly, possibilities for additional qualification of teachers in these disciplines with post-graduate educational modules in the field of regional development and economy are outlined. The topic has current relevance because already two years students with profiled high school education are in the university system.

Keywords: geography and economics; profiled education; second high school period; regional development

✉ **Dr. Veselina Lyubomirova, Assist. Prof.**

ORCID iD: 0000-0002-1752-1975

✉ **Dr. Elka Vasileva, Assoc. Prof.**

ORCID iD: 0000-0002-6725-9450

Department of Regional Development
University of National and World Economy Sofia, Bulgaria

E-mail: veselina@unwe.bg

E-mail: elvasileva@unwe.bg